

Στρατηγός Μιχαήλ Κωσταράκος
Επίτιμος Αρχηγός Γενικού Επιτελείου Εθνικής Άμυνας
Πρώην Πρόεδρος της Στρατιωτικής Επιτροπής της Ε.Ε.

«Η Τουρκία και οι Γείτονές της»

ΙΜΧΑ

Θεσσαλονίκη, 22 Ιανουαρίου 2020

Αξιότιμε κύριε Καθηγητά,

Κυρίες και Κύριοι, Αγαπητοί φίλοι,

Σας ευχαριστώ για την τιμή που μου κάνατε, προσκαλώντας με να μιλήσω σε αυτό το διακεκριμένο δυναμικό και νεανικό κοινό.

Σήμερα έχω προσκληθεί να μιλήσω για την Τουρκία και τους γείτονες της. Φοβάμαι ότι το θέμα στερείται πρωτοτυπίας γιατί δεν υπάρχει περίπτωση να ανοίξετε την τηλεόραση ή να ξεφυλλίσετε μια εφημερίδα και κάποιος «ειδικός» ή μη, να μην αναλύει την κατάσταση με την ή στην Τουρκία. Θεωρώ ότι η ενασχόληση με την Τουρκία έχει ξεφύγει εκτός έλεγχου και μου θυμίζει διαρκώς τη ρήση του πρώην Τούρκου Υπουργού Εξωτερικών και πρωθυπουργού Αχμέτ Νταβούτογλου στον τότε Έλληνα ΥΠΕΞ Δημήτριο Αβραμόπουλο: *«Η διαφορά μας είναι ότι εμείς οι Τούρκοι ασχολούμαστε με την Ελλάδα στο 5% του χρόνου μας ενώ εσείς ασχολείστε με την Τουρκία στο 95% του χρόνου σας»*. Η ρήση όμως αυτή δυστυχώς τελευταία δεν απηχεί την πραγματικότητα.

Θα ήθελα να ξεκαθαρίσω ότι δεν είμαι ειδικός τουρκολόγος. Επειδή όμως στα 45 χρόνια της στρατιωτικής μου καριέρας ασχολήθηκα, ως όφειλα, με τον δυνητικό και διαχρονικό αντίπαλο της χώρας μας, την Τουρκία, θεωρώ ότι απέκτησα κάποια γνώση για τη χώρα, την οποία θα προσπαθήσω να μοιραστώ μαζί σας.

Η Τουρκία, αγαπητοί φίλοι, είναι μια νέα χώρα. Ιδρύθηκε το 1923 από τις στάχτες της διαλυμένης από τον Α'ΠΠ πολυεθνικής Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από τον νικητή του Απελευθερωτικού πολέμου εναντίον των Ελλήνων, τον πόλεμο που εμείς ονομάζουμε Μικρασιατική εκστρατεία, τον Στγό Μουσταφά Κεμάλ που έμεινε στην ιστορία με το προσωνύμιο Ατατούρκ, δηλαδή πατέρας των Τούρκων.

Ο Ατατούρκ ήταν τόσο πιεσμένος και ευχάριστα αιφνιδιασμένος από την αναπάντεχη και ανέλπιστη νίκη του τον Αύγουστο του 22 στο Αφιόν Καραχισάρ και βιαζόταν τόσο πολύ να οριοθετήσει θεσμικά την νέα Τουρκία που υπέγραψε γρήγορα την Συνθήκη της Λωζάννης καθορίζοντας τα σύνορα της νέας Τουρκίας. Ένας έμπειρος και απειλητικός Βενιζέλος με αέρα νικητή και την Στρατιά της Θράκης ετοιμοπόλεμη, εξασφάλισε για τη Ελλάδα τα νησιά του Αιγαίου και καταδίκασε την Τουρκία σε ένα ασφυκτικό στρατηγικό εναγκαλισμό. Εξάλλου οι γνήσιοι Τούρκοι, καβαλάρηδες της ασιατικής στέπας ποτέ δεν ενδιαφερόντουσαν ιδιαίτερα για τη θάλασσα, σε αντίθεση με τους πολυεθνικούς Οθωμανούς που στηριζόντουσαν στους Χριστιανούς ναύτες ή τους εξωμότες πειρατές.

Κατάλαβαν το στρατηγικό τους λάθος μετά το θάνατο του Κεμάλ στη δεκαετία του 1930 και έκτοτε προσπαθούν να απαλλαγούν από τον ελληνικό εναγκαλισμό, χωρίς όμως επιτυχία. Δεν κατόρθωσαν τίποτα, ούτε κατά τον Β'ΠΠ που οι λανθασμένοι χειρισμοί τους, τούς στέρησαν τα Δωδεκάνησα που ήταν το δόλωμα της συμμετοχής τους, αλλά ούτε και μετέπειτα. Στα Ίμια το 1996, έκαναν μια γρατσουνιά στο τείχος που τους ύψωσε ο Ελευθέριος Βενιζέλος, αλλά η ελληνική διπλωματία την επούλωσε γρήγορα.

Ο Κεμάλ δημιούργησε μια νέα Τουρκία, στηριγμένη σε μια σαφή ιδεολογία λαϊκού ριζοσπαστικού σοσιαλισμού που στηρίζεται σε έξη αρχές- έξη βέλη: στον Ρεπουμπλικανισμό, στον Λαϊκισμό, στον Εθνικισμό, στον Κρατισμό, στη Κοσμικότητα και στην Επαναστατικότητα. Η ιδεολογία αυτή, αν και στατική και απολιθωμένη από το 1938 που πέθανε ο Ατατούρκ, και με κύριους θεματοφύλακες το Στρατό, τα Σώματα Ασφαλείας, τη Δικαιοσύνη και τη Διπλωματία κυριάρχησε με σκληρούς τρόπους, πραξικοπήματα και αίμα στην Τουρκία, μέχρι την έλευση στη εξουσία του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Η Τουρκία εκμοντερνίστηκε βίαια και δυτικοποιήθηκε μέσα σε ένα καθεστώς ατελούς δημοκρατίας που φυλάκιζε ή παλαιότερα απαγχόνιζε τους πολιτικούς αντιπάλους του.

Ο Ερντογάν εμφανίστηκε σαν το νέο αίμα του δημοκρατικού αντικεμαλικού ισλαμισμού και ξεχώρισε αμέσως ήδη από το 1994 που εξελέγη Δήμαρχος Κωνσταντινούπολης. Το 1999 φυλακίστηκε γιατί απήγγειλε στίχους ενός ισλαμικού ποιήματος αλλά η πορεία του προς την κορυφή ήταν μη αναχαιτίσιμη. Από το 2002 που κέρδισε τις εκλογές με το κόμμα του ΑΚΡ (Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης) συνεχίζει να κυβερνά την Τουρκία εναλλάξ από τη θέση του Πρωθυπουργού και του Προέδρου. Η αρχική του σύμπλευση με τον Κεμαλισμό, του έδωσε χρόνο να οργανώσει την ισλαμοστρεφή, και στη συνέχεια στην εξέλιξη, απροκάλυπτα ισλαμική κυριαρχία του, συμμαχώντας κατά περίπτωση με τον Ιμάμη Γκιουλέν και τους Κούρδους, που στη συνέχεια έγιναν οι χειρότεροι εχθροί του και ξανάρχισαν την ένοπλη αυτονομιστική εξέγερση. Η ευρωπαϊκή προοπτική αποτέλεσε αρχικό του στόχο που όμως στη πορεία εγκαταλείφθηκε και σύντομα άρχισε μια φιλόδοξη αναθεωρητική πορεία με ισλαμικό, προσανατολισμό και μεγάλες γεωπολιτικές φιλοδοξίες. Υπήρξε ο κυριότερος εκφραστής του λεγόμενου «Πολιτικού Ισλάμ» μίας Ισλαμικού χαρακτήρα δημοκρατίας με δυτικά χαρακτηριστικά, ανθρώπινα δικαιώματα και πολιτικές ελευθερίες. Μόνο που το «Πολιτικό Ισλάμ» δεν υπάρχει σαν τελική μορφή πολιτεύματος. Πρόκειται απλά για ένα πολιτικό «όχημα» που σταδιακά και καλυμμένα οδηγεί τελικά στον Ισλαμισμό.

Πληροφορίες αναφέρουν ότι αντιμετώπισε καρκίνο το 2014 από τον οποίο επέζησε αποκομίζοντας μια μεσσιανική νοοτροπία «θεόσταλτου» που οδηγεί το τούρκικο έθνος στο πεπρωμένο του. Το 2023 – τα 100 χρόνια της Τούρκικης δημοκρατίας – πρέπει να βρουν το Ερντογάν – πατέρα του Τουρκικού Έθνους, αντικαθιστώντας τον Κεμάλ Ατατούρκ στη σειρά του Γκρίζου Λύκου, του Αλπ Αρσλάν, του Μωάμεθ του Πορθητή και του Σουλεϊμάν του Μεγαλοπρεπή. Με τη βοήθεια του εκπαιδευτικού, φιλανθρωπικού ισλαμικού δικτύου Γκιουλέν άλωσε τον Κεμαλισμό αρχικά προσεταιριζόμενος την δικαιοσύνη και την αστυνομία και διεμβολίζοντας τις ένοπλες δυνάμεις με διώξεις και φυλακίσεις. Ήρθε στη συνέχεια, σε αντίθεση με τον Ιμάμη Γκιουλέν, και αντιμετώπισε ένα πολύνεκρο πραξικόπημα το 2016 πιθανόν οργανωμένο από τους γκουλενιστές, και κατά τη γνώμη του ιδίου του Ερντογάν από τους Αμερικανούς, πού έκτοτε έγιναν οι χειρότεροι εχθροί του και τους αντιμετωπίζει σαν τέτοιους. Πέρασε σε μια κατάσταση που κάποιοι διεθνολόγοι προσδιορίζουν σαν «ανασφαλή αυτοπε-

ποίθηση» που τον μετέβαλλε, αν όχι σε απρόβλεπτο, τουλάχιστον σε αστάθμητο παράγοντα στην περιοχή. Η έλευση του Προέδρου Τράμπ και η προσωπική του διπλωματία και το προσωπικό συμφέρον του τελευταίου δημιούργησαν μια προσωπική σχέση με τον Ερντογάν, την οποία προσπαθεί να εκμεταλλευτεί στο έπακρο. Η επιθυμία του να αναδειχθεί σε πατέρα των Τούρκων τον οδήγησε σε μια μεγαλοϊδεατική πολιτική για την πραγματική και οριστική ανάδυση της Τουρκίας σε περιφερειακή δύναμη, αφηφώντας τις μεγάλες δυνάμεις και διεκδικώντας «ζωτικό χώρο ελιγμών και κυριαρχίας».

Τα όνειρα του Ερντογάν για επέκταση της τουρκικής σφαίρας επιρροής είναι απόλυτα κατανοητά γιατί δεν μπορεί να διεκδικήσει τη θέση που διεκδικεί με υποδομές, νομοθετικό έργο ή γέφυρες στο Βόσπορο. Απαιτείται να φέρει νέα εδάφη στην Τουρκία όπως οι προκάτοχοι του.

Γι' αυτό έφερε στο προσκήνιο τον Εθνικό όρκο, μία διακήρυξη έξη σημείων από το τελευταίο οθωμανικό κοινοβούλιο στις αρχές του 1920 με το οποίο έθεταν τα σύνορα της μελλοντικής τουρκικής δημοκρατίας βασιζόμενοι στα σύνορα της ηττημένης Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Άρχισε, με βάση αυτόν τον νέο-οθωμανισμό, να σχεδιάζει και να υλοποιεί μια ξεχωριστή επεκτατική πολιτική για την Τουρκία.

Για το σκοπό αυτό έχει εργαλειοποιήσει όλες τις δυνατότητες που διαθέτει η Τουρκία. Είναι γνωστός ο κανόνας των εργαλείων της Άγκυρας για την επέκταση της επιρροής της σε ολόκληρο τον κόσμο: τα περίφημα τρία **m** – migration, military, mosques (μετανάστευση, ένοπλες δυνάμεις, τζαμιά).

Με αυτό τον τρόπο, ο Ερντογάν προχωρεί ομορτοουνιστικά και με υψηλό ρίσκο, όπως ένας παίκτης που ποντάρει τα πάντα σε ένα χαρτί, που όμως αλλάζει συχνά, γιατί δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η επεκτατική πολιτική του Ερντογάν έχει ήδη γνωρίσει κάποιες σημαντικές αποτυχίες, όπως όταν πόνταρε κατά την «αραβική Άνοιξη» στη Μουσουλμανική Αδελφότητα στην Αίγυπτο, που όμως έχασε την εξουσία το 2013 και έκτοτε αρνήθηκε να τα βρει με τη νέα ηγεσία της χώρας της, ή στην περίπτωση της Συρίας, που πόνταρε αρχικά στον Μπασάρ αλ Άσσαντ, αλλά μετά την έναρξη του εμφυλίου πολέμου υποστήριξε ξεκάθαρα τους αντιπάλους του, το Ισλαμικό Κρά-

τος και τις λοιπές ισλαμικές οργανώσεις προσβλέποντας σε μια εύκολη νίκη και προσάρτηση της Βόρειας Συρίας. Οι αντίπαλοι του δεν ξέχασαν την υπόσχεση του ότι την «επόμενη Παρασκευή» θα προσευχόταν στη Δαμασκό. Από τότε όμως πέρασαν χρόνια.

Η τελευταία κίνηση του Ερντογάν στη σκακιέρα με την υπογραφή Συμφωνίας με την αναγνωρισμένη κυβέρνηση της Λιβύης, είναι χαρακτηριστική της εξωτερικής του πολιτικής: ακολουθεί μακροπρόθεσμους στρατηγικούς στόχους χωρίς όμως μια ξεκάθαρη στρατηγική εθνικής εμβέλειας στηριγμένος σε παρόρμηση και κατά τη γνώμη του «στο Θεό και στο πεπρωμένο». Στηρίζεται όμως και στην εξαιρετική διπλωματική διαχείριση των αποτυχιών, κληρονομιά των Οθωμανών που υποχωρούσαν στη διεθνή σκηνή επί δυο τουλάχιστον αιώνες, και επιδιώκει μια επέκταση της τουρκικής ισχύος σε ολόκληρη την περιοχή, όπου, όπως ο ίδιος λέει «βρίσκονταν παλαιότερα οι πρόγονοί μας», δηλαδή σε μια περιοχή της πρώην οθωμανικής αυτοκρατορίας, που περιλαμβάνει ολόκληρη την Εγγύς Ανατολή, τη Βόρεια Αφρική καθώς και τα δυτικά Βαλκάνια.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι ο εθνικισμός και ο μεγαλοϊδεατισμός του Ερντογάν σε συνδυασμό με το θρησκευτικό ισλαμικό φανατισμό του είναι δυο επικίνδυνα στοιχεία της επιθετικότητας του. Και αυτό γιατί τα δύο αυτά στοιχεία είναι τα πατροπαράδοτα βασικά συστατικά της εξίσωσης και της δικαιολογίας κάθε ενδεχόμενης γενοκτονίας: «Μισούμε τους γείτονες και ο Θεός συμφωνεί σε αυτό, ας προσπαθήσουμε να τους εξοντώσουμε». Όλα αυτά δυστυχώς δεν συνάδουν ούτε με τη βασική κεμαλική αρχή «ειρήνη στη χώρα, ειρήνη στον κόσμο», ούτε με την προμετωπίδα της εξωτερικής πολιτικής Νταβούτογλου - Ερντογάν «μηδενικά προβλήματα με τους γείτονες» η οποία δυστυχώς κατέληξε στο «προβλήματα με όλους τους γείτονες». Ο δρόμος προς την κόλαση είναι πάντα στρωμένος με αγαθές προθέσεις.

Στην Λιβύη ο Ερντογάν είχε ποντάρει στον Μουαμάρ Καντάφι, που όμως έχασε την εξουσία και την ζωή του. Τώρα αναλαμβάνει άλλο ένα υψηλό ρίσκο: αν καταφέρει ο Σαρράτζ που τον στηρίζουν τα ΗΕ, η ΕΕ και η Ιταλία, να επικρατήσει στη Λιβύη με τουρκική βοήθεια, τότε ο Ερντογάν θα έχει πετύχει ένα πραγματικό κατόρθωμα βάζοντας ξαφνικά και γρήγορα πόδι στη Λιβύη σαν κυρίαρχη ή «εγγυήτρια» δύναμη. Κέρδισε τη θέση στο

τραπέζι συνομιλιών για τη Λιβύη αστραπιαία και αποφασιστικά, μέσα σε λίγες μέρες, λόγω της αδράνειας των Ευρωπαίων και της αμέλειας των Ελλήνων που πιάστηκαν στον ύπνο για μια ακόμα φορά. Βέβαια τον αντίπαλο του Σαρράτζ, τον Στρατηγό Χαφτάρ στηρίζουν η Ρωσία, η Γαλλία, η Αίγυπτος και τα Εμιράτα. Και όπως και στην περίπτωση της Συρίας ο Ερντογάν βρίσκεται απέναντι στη Ρωσία, χωρίς όμως τελικά να αποκλείεται η συνεργασία τους. Η Ελλάδα για να αντισταθμίσει το ξαφνικό πλεονέκτημα της Τουρκίας κάλεσε στην Αθήνα τον Στρατάρχη Χαφτάρ εκφράζοντας την ξεκάθαρη υποστήριξη της σε αυτόν. Μετά από μια αποτυχημένη Διάσκεψη στη Μόσχα, η Γερμανία το περασμένο Σαββατοκύριακο συγκάλεσε στο Βερολίνο μια ευρύτερη Διάσκεψη για τη Λιβύη.

Στη Διάσκεψη στο Βερολίνο, η Ευρώπη αντεπιτέθηκε και επανέφερε τη Λιβύη υπό τον έλεγχο της Ευρώπης. Η Γερμανία παριστάνει το ρυθμιστή, υπερασπιζόμενη κυρίως τα δικά της συμφέροντα, αλλά στην ουσία κυρίως οι Ιταλοί αλλά και οι Γάλλοι επιβεβαίωσαν την παρουσία και τον έλεγχο τους στη Λιβύη. Η Συμφωνία που επιτεύχθηκε είναι προκαταρκτική, ασαφής, ατελής και πρόχειρη.

Οι ΗΠΑ παρακολουθούν επιφυλακτικά και καλυμμένα όπως πάντα στη Β. Αφρική, και οι Ρώσοι που προσπάθησαν στη Μόσχα να κερδίσουν το παιχνίδι στη Λιβύη και να επιβάλλουν την παρουσία τους εκεί, χρησιμοποιώντας τους Τούρκους και πλαγιοκοπώντας τους Ευρωπαίους, έχασαν την πρωτοβουλία, απέτυχαν και προς στιγμή αναχαιτίστηκαν, πληρώνοντας το τίμημα της πρόσκαιρης τακτικής συμμαχίας τους με την Τουρκία.

Η Τουρκία επεδίωκε να μεγεθύνει το ρόλο της και τον έλεγχο της στη Λιβύη αλλά και στην Κεντρική Μεσόγειο και σε αυτό απέτυχε, διατήρησε όμως τα πλεονεκτήματα της «θέσης» και του ρόλου που ήδη είχε εξασφαλίσει για τη συμμετοχή της στη Διάσκεψη αλλά και το κέρδος της Συμφωνίας με τη Λιβύη σε βάρος της Ελλάδος. Εκτιμάται ότι στο μέλλον θα συνεχίσει με όλα τα μέσα την ισχυροποίηση του ρόλου της, ακόμα και σε παράβαση των όσων συζητήθηκαν και συμφωνήθηκαν άτυπα. Το ζητούμενο για την Τουρκία είναι η σταθεροποίηση της παρουσίας της στη Λιβύη, τη Βόρειο Αφρική και την Κεντρική Μεσόγειο, με όσα αυτή η παρουσία συνεπάγεται, και η δημιουργία νομιμοφανών τετελεσμένων σε βάρος της Ελλάδος στη νότιο περιοχή της Κρήτης και του Καστελόριζου.

Η Ελλάδα - απούσα από τη Διάσκεψη- δεν κέρδισε τίποτα από όσα την ενδιέφεραν. Η Ελλάδα δεν έχει ειδικό ενδιαφέρον για την ειρήνευση και τη σταθερότητα στη Λιβύη, εφόσον ο Σάρραζ παραμένει στη θέση του υπό τουρκική επιρροή και ενεργεί σε βάρος των ελληνικών συμφερόντων. Οι τούρκο-λιβυκές Συμφωνίες που μας βλάπτουν και θα μας βλάψουν πολύ περισσότερο στο μέλλον, παρέμειναν άθικτες. Η Γαλλία, η Αίγυπτος και ο Στρατάρχης Χαφτάρ εκπροσωπούσαν μέχρι κάποιο σημείο μαζί με τα δικά τους συμφέροντα και τα δικά μας στο Βερολίνο, και μας δημιουργούν προϋποθέσεις για να μείνουμε συνδεδεμένοι με την κατάσταση στη Λιβύη πιέζοντας υπέρ των εθνικών συμφερόντων μας. Η παρουσία Ελλήνων διπλωματών και στρατιωτικών, σε όλες τις επιτροπές που θα δημιουργηθούν με βάση όσα αποφασίστηκαν στη Διάσκεψη, είναι απαραίτητη. Η πίεση που έπρεπε να έχουμε ασκήσει έγκαιρα στην Ευρώπη για να αποφύγουμε την σύναψη των τούρκο-λιβυκών συμφωνιών (αν είχαμε ως οφείλαμε έγκαιρη πληροφόρηση για τα κίνητρα και τις ενέργειες του Σάρραζ), πρέπει να συνεχιστεί. Η στάση και η συμπεριφορά του Σάρραζ που επιζηεί πολιτικά και οικονομικά λόγω ΕΕ και Ιταλίας (και τώρα Τουρκίας) δεν πρέπει να αμειψθεί ή να γίνει αποδεκτή ή έστω ανεκτή ούτε από την Ελλάδα ούτε από την ΕΕ.

Παράλληλα, εκτιμάται ότι και γι' αυτό θα πρέπει να περιμένουμε περαιτέρω επιδείνωση των σχέσεων μας με την Τουρκία στον τομέα αυτό. Η Άγκυρα παράλληλα με το αποτύπωμα επιρροής της στην Κεντρική Μεσόγειο, θα συνεχίσει τις προσπάθειες της για κατοχύρωση κυριαρχικών δικαιωμάτων σε βάρος μας, αμφισβητώντας την υφαλοκρηπίδα των νησιών και επιδιώκοντας να αφήσει μόνιμα στη Ελλάδα και την Κύπρο όπως επιδιώκει πάντα δυο μόνο επιλογές: Κρίση και αναμέτρηση ή συμφωνία με τα τετελεσμένα που ήδη θα έχει δημιουργήσει.

Στην ευρύτερη εικόνα, στην Άγκυρα παρακολουθούν με αυξημένο ενδιαφέρον το νέο ρήγμα μεταξύ της ΕΕ, της Αλβανίας, της Βόρειας Μακεδονίας και του Κοσόβου, μετά το γαλλικό βέτο, για τη διεύρυνση της Ένωσης στα δυτικά Βαλκάνια. Σ' όλες αυτές τις χώρες ζουν μουσουλμάνοι Αλβανοί και η Τουρκία εμφανίζεται ως προστάτης των δικαιωμάτων τους έναντι των "αναξιόπιστων" Ευρωπαίων. Και όχι μόνο εκεί. Η Τουρκική σφαίρα επιρροής έχει επεκταθεί πολύ μακρύτερα. Υπάρχουν ήδη μεγάλες τουρκικές στρα-

τιωτικές βάσεις με χιλιάδες τουρκικού στρατιωτικού προσωπικού στο Σουδάν, στη Σομαλία, στο Κατάρ, και στο Αφγανιστάν. Αυξήθηκαν όμως και οι αντίπαλοι τους. Οι Κούρδοι που εγκαταλείφθηκαν από τους Αμερικανούς και είδαν το όνειρο τους για το κράτος τους, τη Ροτζάβα να χάνεται μια ακόμα φορά συνεχίζουν την ένοπλη εξέγερση. Οι Ιρανοί παρόλο που είναι αντίπαλοι της Τουρκίας στη Συρία και υποστήριξαν διαφορετικές παρατάξεις στο Ιράκ και έχουν κατά βάση αντικρουόμενα συμφέροντα στη περιοχή, έχουν βρει και ξεχωρίσει τους τομείς αντιπαλότητας από τους τομείς συνεργασίας με την Τουρκία και συμπεριφέρονται ανάλογα. Με τους Σαουδαράβες, η αντιπαλότητα είναι ξεκάθαρη εξαιτίας του διακυβεύματος της κυριαρχίας στον ισλαμικό σουνιτικό κόσμο. Οι Σαουδαράβες απειλούνται και δεν είναι διατεθειμένοι να ανεχθούν την απώλεια της πρωτοκαθεδρίας.

Η Ρωσία αποτελούσε πάντα στρατηγικό αντίπαλο της Τουρκίας. Το τελευταίο διάστημα, αμέσως μετά το πραξικόπημα γινόμαστε μάρτυρες μιας τακτικής συμμαχίας. Υπάρχει όμως μέλλον σε αυτή την πρόσκαιρη τακτική συμμαχία, πέρα από την προσωπική σχέση με τον Πρόεδρο Πούτιν, όσο διαρκέσει αυτή; Παράλληλα, ο Ερντογάν φαίνεται να ποντάρει και στον μειωμένο ρόλο των ΗΠΑ υπό τον Πρόεδρο Τράμπ στην περιοχή, αλλά και στην προσωπική επιχειρηματική σχέση μαζί του αψηφώντας τις επιφυλάξεις και τις αντιρρήσεις του αμερικανικού κατεστημένου. Ποντάρει επίσης και στο γεγονός ότι η ΕΕ δεν έχει κοινή στάση και συχνά είναι διαιρεμένη στην εφαρμογή της αμυντικής και εξωτερικής πολιτικής, και γι αυτό η Άγκυρα συχνά αποθρασύνεται γνωρίζοντας ότι το ΝΑΤΟ αλλά και η ΕΕ δεν αντέχουν να την χάσουν. Κατά τη γνώμη μου κάνουν λάθος γιατί την έχουν ήδη χάσει, τουλάχιστον σε νοητικό επίπεδο.

Τα κράτη του Νότου της ΕΕ όμως, όπως η Ιταλία και η Γαλλία, δεν είδαν με καθόλου καλό μάτι την επέκταση της Τουρκίας στην Κεντρική Μεσόγειο. Γι' αυτό και αντέδρασαν οργισμένα στις τουρκικές προσπάθειες. Η Άγκυρα με τις γνωστές μεθόδους της, προσπάθησε να αποκτήσει βάσεις στην Τυνησία για τις επιχειρήσεις στη Λιβύη και ενδεχομένως στη συνέχεια στο Μαρόκο και στην Αλγερία με αρνητικά αποτελέσματα. Και μόνο όμως η προσπάθεια να διεισδύσει στη Γαλλική και την Ιταλική σφαίρα επιρροής έφερε τις χώρες αυτές εναντίον της Τουρκίας. Αν η Αθήνα πιστεύει ότι ξαφ-

νικά καταλήφθηκαν από φιλελληνικά αισθήματα φοβάμαι ότι πλανάται και αυτό είναι καθησυχαστικό και επικίνδυνο.

Γιατί όμως αυτή η επεκτατικότητα στο θαλάσσιο χώρο; Η Τουρκία διαπίστωσε ήδη από το 1996 με τον τότε Α/ΓΕΝ Ναύαρχο Ερκαγιά, που πρώτος διατύπωσε αυτές τις θέσεις, ότι δεν είναι δυνατόν να διεκδικήσει ρόλο περιφερειακής δύναμης χωρίς να διεκδικήσει τον έλεγχο των θαλασσίων γραμμών συγκοινωνιών και του υποθαλάσσιου ενεργειακού πλούτου. Η Τουρκία δεν μπορεί να είναι φυλακισμένη μέσα στα χωρικά της ύδατα. Οι Οθωμανοί άρχισαν να παρακμάζουν όταν έχασαν τη θαλάσσια κυριαρχία και κάθε ήττα τους είχε και μια ναυτική αδυναμία ή καταστροφή. Και η Τουρκία άρχισε έκτοτε τη δημιουργία ναυτικών δυνατοτήτων για την αποκατάσταση ναυτικής ισχύος που θα την έφερνε στο προσκήνιο ως μια περιφερειακή ναυτική δύναμη και θα αντιμετώπιζε αποτελεσματικά τη σύμπραξη ή «συμμορία» των πέντε κρατών όπως την αποκαλεί (Ισραήλ, Αίγυπτος, Κύπρος, Ελλάδα και Γαλλία ή Ιταλία κατά περίπτωση) που την συμπίεζουν στην Ανατολική Μεσόγειο. Το αφήγημα της «Γαλάζιας Πατρίδας» είναι ακριβώς η περιγραφή της επιστροφής των Τούρκων, στη διεκδίκηση του ελέγχου των θαλασσίων γραμμών συγκοινωνιών στη Μεσόγειο, στη συμμετοχή με τουρκικούς όρους στο μοίρασμα του θαλάσσιου πλούτου και στην δυναμική άρση του ελληνικού στρατηγικού εναγκαλισμού στο Αιγαίο.

Με την Ελλάδα οι σχέσεις βαίνουν επιδεινούμενες. Η αναξιοπιστία – όπως την αντιλαμβάνονται οι Τούρκοι - που έδειξε δυστυχώς η προηγούμενη κυβέρνηση στο θέμα των 8 πραξικοπηματιών σε συνδυασμό με την άνευ λόγου εμπρηστική ρητορική της τότε πολιτικής ηγεσίας που όμως συνδυαζόταν κατά περίπτωση με ενδείξεις ενδοτικής συμπεριφοράς, μας απαξίωσαν στα μάτια των Τούρκων για πρώτη φορά από το 1922. Έτσι, τη φιλική συγκατάβαση των χρόνων της κρίσης μέχρι το 2015, όπου οι Τούρκοι ήταν τουλάχιστον μη προκλητικοί σεβόμενοι τα προβλήματα μας, διαδέχτηκε μια ταχέως κλιμακούμενη αντιπαράθεση κυρίως στο Αιγαίο που στηρίζεται δυστυχώς, σε μια μακροπρόθεσμη υποβάθμιση του ρόλου της Ελλάδας στην περιοχή λόγω μείωσης των «μεταβλητών της εξουσίας, δηλαδή το χρήματος, του πληθυσμού, των πηγών και της στρατιωτική ισχύος». Η τουρκική αναθεωρητικότητα συνεχίζει να συγκρούεται καθημερινά

με την ελληνική προσπάθεια διατήρησης των κεκτημένων που εξασφαλίσαμε από τη Συνθήκη της Λωζάννης και τις μετέπειτα συνθήκες.

Είναι αποδεκτό από όλους πλέον, ότι η Τουρκία επιδιώκει μια συνδιαχείριση στο Αιγαίο αλλά και μονομερή εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων στη ΝΑ Μεσόγειο που υλοποιείται ουσιαστικά με την προσπάθεια για μοίρασμα της περιοχής σε δυο μέρη με βάση τον 25° Μεσημβρινό. Παράλληλα, αμφισβητεί τα θαλάσσια και εναέρια σύνορα μας. Τα χωρικά μας ύδατα των 6NM εμποδίζονται να γίνουν 12NM όπως ισχύει στις περισσότερες χώρες διεθνώς με απειλή πολέμου (casus belli) ενώ ο εναέριος χώρος των 10 NM αμφισβητείται ευθέως από τους Τούρκους από το 1974 με καθημερινές παραβιάσεις εμπλοκές και υπερπτήσεις των νησιών αλλά και παραβάσεις των κανόνων εναέριου κυκλοφορίας (παραβάσεις ICAO).

Αυτή η συνεχής, συνεπής και επίμονη τουρκική πρακτική στοχεύει στην παραγωγή αποτελεσμάτων σε τέσσερις άξονες:

Πρώτον να αναθεωρήσει το Status quo στο Αιγαίο.

Δεύτερον, με συνεχείς αμφισβητήσεις να εγγράψει διεκδικήσεις και να παγιώσει συμπεριφορές και πρακτικές, τις οποίες η Ελλάδα θα έχει αποδεχτεί ή στις οποίες δεν θα έχει αντιταχθεί ή αναχαιτίσει.

Τρίτον, να σύρει την Ελλάδα σε μια συνολική διαπραγμάτευση για το Αιγαίο εφ'όλης της ύλης επί όλων δηλαδή των θεμάτων που η ίδια μονομερώς θεωρεί ως υφιστάμενες διαφορές, και τα οποία η Ελλάδα δεν αναγνωρίζει σαν τέτοιες και

Τέταρτον, να εμπλέξει τις ελληνικές Ένοπλες Δυνάμεις σε έναν ακήρυχτο και ή δυνατόν αναίμακτο «πόλεμο φθοράς». Με τον τρόπο αυτό κινδυνεύει να καθηλωθεί η ΠΑ μας χωρίς πόλεμο, αν συνεχίσουμε έτσι.

Νομίζω ότι είναι χρήσιμο να υπενθυμίσω ότι η μοναδική αναγνωρισμένη ελληνοτουρκική διαφορά σύμφωνα με την πάγια ελληνική θέση, είναι η οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας μεταξύ των δύο χωρών, μία διαφορά η οποία χρονολογείται από το 1973. Αυτό έχει αναπροσαρμοσθεί πρόσφατα σε οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών για να συμπεριλάβει την ΑΟΖ. Οτιδήποτε άλλο, αποτελεί μονομερή και αυθαίρετη διεκδίκηση από μέρους της Τουρκίας.

Μετά τα παραπάνω και με βάση την πρόσφατη αλλά και ιστορική εμπειρία μερικά από τα στοιχεία της τουρκικής συμπεριφοράς που μας αφορούν και μας επηρεάζουν είναι κατά τη γνώμη μου τα παρακάτω:

Κατ' αρχήν, η Τουρκία δεν μπλοφάρει. Οι προθέσεις και οι επιθυμίες της ανακοινώνονται ξεκάθαρα και καταβάλλεται διαχρονικά άοκνη, σταθερή και συνεχής προσπάθεια να υλοποιηθούν. Αυτά που λέει θα τα πραγματοποιήσει.

Δεύτερον, η Τουρκία δεν έφυγε ποτέ με την πέννα από εκεί όπου ο στρατός της μπήκε με την ξιφολόγχη. Η τήρηση των διεθνών συνθηκών ή των προβλέψεων του διεθνούς δικαίου ποτέ δεν εμπόδισε τη Τουρκία από το να προχωρήσει στην υλοποίηση των σχεδίων της για την επιδίωξη των στόχων της. Η διεθνής κατάσταση και οι διεθνείς σχέσεις για την Τουρκία δεν στηρίζονται σε αρχές και αξίες αλλά αποκλειστικά στην ισχύ και στην επιβολή της.

Τρίτον, οι Τουρκικές ενέργειες είναι πάντα προβλέψιμες. Ακολουθούν και σέβονται τις ισχύουσες διαδικασίες και τον βασικό και αρχικό σχεδιασμό. Η Άγκυρα εκτελεί μακροπρόθεσμο σχεδιασμό και εμμένει στον αρχικό σκοπό και στους αρχικούς στόχους χωρίς να παρεκκλίνει από αυτούς, ανεξαρτήτως αντιδράσεων.

Τέταρτον, η Τουρκία στις σχέσεις της, στην εσωτερική πολιτική σκηνή αλλά και στο διεθνή χώρο, δεν είναι φιλική, ούτε διαλεκτική, συμφιλιωτική ή συναινετική. Είναι μόνιμα και αποκλειστικά συγκρουσιακή προς όλους όσους έχουν αντίθετη γνώμη ή αντίθετα συμφέροντα. Εφόσον είσαι αντίπαλος δεν επιθυμεί να σου δώσει το χέρι και να έρθετε σε συνεννόηση. Επιθυμεί να σε ρίξει από το βράχο για να τελειώσει η αντιπαράθεση μαζί σου. Σε καμία περίπτωση, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η Τουρκία παρόλη την προσπάθεια της να φανεί ως τέτοια, δεν είναι, και ενδεχομένως να μην μπορεί ποτέ να γίνει, μια δυτικού τύπου χώρα. Δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι δεν πέρασε από το αμόνι του ανθρωπισμού, της χριστιανικής ηθικής, της δημοκρατίας και των προβλέψεων του κράτους δικαίου και της προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που σφυρηλάτησαν τις δυτικές δημοκρατίες. Παρόλη τη δυτικόστροφη πορεία της στον 20^ο αιώνα, η Τουρκία είναι διαφορετική. Δεν ενδιαφέρεται - παρά τα όσα λέει - για λύσεις αμοιβαίου κέρδους (win - win). Επιδιώκει και αναγνωρίζει μόνο λύσεις μηδενικού αθροίσματος (zero sum) όπου αυτή θα είναι ο αποκλειστικός νικητής. Δεν συνδιαλέγεται παρά μόνο με τους όρους της. Προσπαθεί πάντα να πε-

ριορίζει τον αντίπαλο της, αφήνοντας του δυο μόνο βασικές επιλογές: συμμόρφωση με τις απαιτήσεις της ή κρίση και ενδεχομένως πόλεμο με τις πολυπληθείς και ισχυρές ένοπλες δυνάμεις της.

Πέμπτον, η τουρκική κοινωνία είναι «εκπαιδευμένη» στον εθνικιστικό αναθεωρητισμό και τις μαξιμαλιστικές εθνικιστικές επιδιώξεις. Αυτό συνεπάγεται μια συνεχή ψυχολογική εξοικείωση με το ενδεχόμενο σύρραξης με τα γειτονικά κράτη. Αυτό εξυπηρετεί η κατά καιρούς αναβίωση των απαιτήσεων για τα ελληνικά νησιά. Παράλληλα εξαιτίας του κουρδικού ανταρτοπόλεμου, η τουρκική κοινωνία έχει εξοικειωθεί και έχει συνηθίσει στις απώλειες των στρατιωτικών της κατά τη διεξαγωγή διαφόρων επιχειρήσεων, αλλά και το ενδεχόμενο απωλειών μεταξύ των αμάχων - φιλιών και αντιπάλων. Οι τουρκικές επιχειρήσεις και οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις έχουν πάντα την πλήρη υποστήριξη και αγάπη του τουρκικού λαού.

Τέλος, οι Τουρκικές ένοπλες δυνάμεις έχουν συσσωρεύσει μεγάλη ατομική αλλά και συλλογική τακτική και επιχειρησιακή εμπειρία και γνώση από την εκτέλεση πραγματικών στρατιωτικών επιχειρήσεων κατά των Κούρδων. Τα στελέχη τους έχουν εξοικειωθεί πλήρως με τη διοίκηση, τον έλεγχο και την εκτέλεση πολεμικών επιχειρήσεων αλλά και με τις απώλειες προσωπικού και τις συναισθηματικές δυσχέρειες καθώς και τα ψυχολογικά τραύματα που αυτές συνεπάγονται. Έχουν ζήσει σε πραγματικές πολεμικές συνθήκες. Η εκπαίδευση και η εμπειρία αυτή αντισταθμίζει κατά τη γνώμη μου, σε πολύ μεγάλο βαθμό, διάφορους πραγματικούς ή φανταστικούς πολλαπλασιαστές ισχύος ή σημεία υπεροχής που θεωρείται ότι έχουν οι ελληνικές ένοπλες δυνάμεις.

Επιστρέφοντας στα δικά μας, το σχόλιο που ακούγεται όλο και συχνότερα, ακόμη και στα ΜΜΕ, και όταν δεν ακούγεται υπάρχει στο μυαλό πολλών δηλαδή, για το πώς εμείς μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τη Τουρκία, αν παραστεί ανάγκη, με τις πολλαπλάσιες στρατιωτικές της δυνατότητες και τις εκατοντάδες χιλιάδες στρατιώτες της, θα ήθελα να ξεκαθαρίσω το εξής:

Την απειλή και τον αντίπαλο δεν τους επιλέγεις, απλά τους αναγνωρίζεις, τους αξιολογείς και σχεδιάζεις ψύχραιμα πως θα τους αντιμετωπίσεις. Αυτός μας έτυχε, αυτόν θα αντιμετωπίσουμε.

Η εφαρμοζόμενη, από την πλευρά μας, μέχρι πρόσφατα πολιτική, θεωρώ ότι είναι πολιτισμένη, σύμφωνη με το Διεθνές Δίκαιο, σοβαρή και αξιοπρεπής αλλά δυστυχώς αδιέξοδη. Απαιτείται ολική επανεκκίνηση του

τρόπου με τον οποίο αντιμετωπίζουμε την τουρκική προκλητικότητα. Η Τουρκία πάσχει από το οθωμανικό σύνδρομο και θεωρεί ότι όλα γίνονται με προβολή ή εφαρμογή «σκληρής» ισχύος και βασίζεται πάντα στο εκφοβισμό, στο ραγιαδισμό και στην ηττοπάθεια του αντιπάλου για να δώσει την εντύπωση του ισχυρού.

Γι' αυτό, κατ' αρχήν, πρέπει να ξεχάσουμε τις ευγενικές κραυγές για συνδιαχείριση και προσφυγή σε κάποιο δικαστήριο που θα κρίνει αυθαίρετα και με πολιτικά κριτήρια μεταξύ άλλων και την εδαφική μας κυριαρχία και ακεραιότητα ή οτιδήποτε άλλο θέλουν οι Τούρκοι, με αντίτιμο την ησυχία μας. Ο κατευνασμός των Τούρκων δεν οδηγεί πουθενά γιατί αποδέχονται και αναγνωρίζουν μόνο την ισχύ. Ο δυσάρεστος για εμάς, αλλά αντικειμενικά κορυφαίος Henry Kissinger πρέσβευε στη διδακτορική του διατριβή στο Χάρβαρντ ότι *«Στις περιπτώσεις όπου ο "κατευνασμός", δεν χρησιμοποιείται σαν πρόσχημα για να κερδίσει κανείς χρόνο, αποτελεί ένδειξη ανικανότητας να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά μια πολιτική απερίοριστων στόχων»*. Στην περίπτωση των ελληνο-τουρκικών σχέσεων, ο κατευνασμός προφανώς απέτυχε, το δέλεαρ μιας ευρωπαϊκής προοπτικής δεν λειτουργεί πλέον. Οφείλουμε να είμαστε ειλικρινείς με τον εαυτό μας και να αποδεχτούμε το κόστος μιας χαμένης επένδυσης. Οφείλουμε να δούμε το μέλλον με καθαρή ματιά, αυτοπεποίθηση και αποφασιστικότητα, να καταγράψουμε τις νέες ευκαιρίες που ανοίγονται μπροστά μας και να τις εκμεταλλευτούμε.

Η προσπάθεια της Ελλάδος κατά τη γνώμη μου πρέπει να στηριχτεί σε τέσσερις πυλώνες:

Κατ' αρχήν, στην εθνική ομοψυχία. Το θέμα είναι πολύ σοβαρό για να τύχει πολιτικής εκμετάλλευσης. Σε αυτή τη βάρκα είμαστε όλοι μαζί. Ο ελληνικός λαός όμως μετά από τόσες δεκαετίες ειρήνης πρέπει να προετοιμαστεί ψυχολογικά και να συνειδητοποιήσει ότι κάθε αντίδραση σε δυναμικές τουρκικές ενέργειες πρέπει να είναι επίσης δυναμική και ενδεχομένως να απαιτήσει θυσίες και να έχει απώλειες που για την ώρα δεν φαίνεται προετοιμασμένος να αποδεχτεί.

Δεύτερον, στη σοβαρή διπλωματική δραστηριότητα για την εξασφάλιση ισχυρών συμμαχιών και συμπράξεων με κράτη που συμπλέουν με τα εθνικά μας συμφέροντα έστω και για λίγο χρόνο ή σε τακτικό επίπεδο. Απαιτείται μια νέα ολιστική στρατηγική προσέγγιση που θα δίνει έμφαση στην περιφερειακή ασφάλεια και σταθερότητα και θα εκμεταλλευτεί πλήρως τα τριγωνικά σχήματα συνεργασίας με Κύπρο, Αίγυπτο, Ισραήλ κλπ τα ο-

ποία αποτελούν βασικούς πυλώνες της περιφερειακής αρχιτεκτονικής ασφαλείας. Κυρίως όμως, η ελληνοτουρκική διαφορά πρέπει να προβάλλεται όχι ως ελληνοτουρκικό ζήτημα αλλά ευρωτουρκικό. Οι διμερείς συνομιλίες δεν είναι αποδεκτές. Σε όλες τις επαφές που έχει και θα έχει στο προσεχές διάστημα η κυβέρνηση, θα πρέπει να δίνει έμφαση στην ευρωπαϊκή διάσταση του θέματος, έχοντας ως κεντρικό στόχο την κινητοποίηση της Ευρώπης και της ΕΕ απέναντι στην Άγκυρα. Στο θέμα της Λιβύης η ΕΕ θα πρέπει να καταλάβει ότι δεν θα της επιτρέψει να εξαγοράσει τη δικιά της ηρεμία και τον δικό της κατευνασμό σε βάρος των ελληνικών κυριαρχικών δικαιωμάτων.

Τρίτον, στην προσφυγή στο Διεθνές Δικαστήριο αποκλειστικά όμως για την οριοθέτηση των θαλασσιών ζωνών της υφαλοκρηπίδας και της Α-ΟΖ, εφόσον και η Τουρκία δεχτεί και υπογράψει να προσφύγει για τα θέματα αυτά και μόνο, πράγμα ιδιαίτερα δύσκολο. Μένοντας σε αυτά τα θέματα μόνο, δεν αγγίζουμε τα θέματα εθνικής κυριαρχίας, γιατί αυτά είναι κυριαρχικά δικαιώματα και όχι κυριαρχία.

Τέταρτον, την διατήρηση ισχυρών Ενόπλων δυνάμεων που θα εξασφαλίσουν την επιθυμητή αποτροπή, και αν αυτή αποτύχει, την αποτελεσματική άμυνα που θα μας εξασφαλίσει τα εθνικά μας συμφέροντα και την εθνική μας ακεραιότητα και αξιοπρέπεια.

Θεωρώ ότι έχει καταστεί σαφές στην ελληνική κοινωνία, ότι δεν θα πρέπει να επαφιόμαστε σε μία δυνητική έξωθεν παροχή στρατιωτικής υποστήριξης σε μία ενδεχόμενη ελληνο-τουρκική κρίση ή σύρραξη ή έστω αμφισβήτηση των ανατολικών μας συνόρων. Ούτε το ΝΑΤΟ, στο οποίο αμφότερες οι χώρες ανήκουν ούτε η Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία δεν έχει τα μέσα, πρόκειται να πράξουν κάτι τέτοιο. Η επίκληση της Ρήτρας Αμοιβαίας Αμυντικής Υποστήριξης και της Ρήτρας Αλληλεγγύης που προβλέπονται από τις Ευρωπαϊκές συνθήκες δεν αναμένεται να παράγουν σοβαρά και καθοριστικά αποτελέσματα, και η πρόσφατη ιστορία και η διεθνής πολιτική είναι γεμάτη από παραδείγματα υποσχέσεων που εντέχνως ξεχάστηκαν υπό το βάρος των εξελίξεων.

Θα ήθελα να θυμίσω εδώ τη ρήση του Νικολό Μακιαβέλι, που δυστυχώς φαντάζει επίκαιρη, στηριγμένη στην ιστορική εμπειρία *«Η υπόσχεση που δόθηκε ήταν μια αναγκαιότητα του παρελθόντος. Ο λόγος που δεν κρατήθηκε είναι μια αναγκαιότητα του παρόντος»*.

Είναι ξεκάθαρο για μένα, ότι σε περίπτωση κρίσης, θα είμαστε απόλυτα μόνοι μας, με άπειρες δηλώσεις αυτοσυγκράτησης ή ίσως και καλυμμένης ή και ξεκάθαρης συμπάθειας και πολιτικής και ανθρωπιστικής υποστήριξης από τη διεθνή και ευρωπαϊκή κοινότητα και τις Μεγάλες Δυνάμεις. Πάνω απ' όλα όμως, πρέπει να ξεκαθαρίσουμε στον εαυτό μας ότι η αποδοχή τετελεσμένων μείωσης της εθνικής κυριαρχίας μας, υπό οποιεσδήποτε συνθήκες, είναι απλώς αδιανόητη, και αντίδραση μας θα πρέπει να είναι δυναμική, αποφασιστική και επιτυχής. Είναι ξεκάθαρο ότι ό,τι χαθεί σε λίγες ώρες στο πεδίο, ουδέποτε θα ανακτηθεί στο διπλωματικό τραπέζι.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να τονίσω ότι η παγκόσμια εμπειρία αλλά και η ιστορική διαδρομή του ελληνισμού, δείχνει ότι δεν υπάρχουν απειλές που δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν. Αρκεί να είμαστε ψύχραιμοι, ενωμένοι και αποφασισμένοι, όχι να θυσιαστούμε ή απλά να επιβιώσουμε, αλλά να νικήσουμε για να διαφυλάξουμε την εθνική μας ακεραιότητα και αξιοπρέπεια.

Σας ευχαριστώ.

Ινστιτούτο Μελετών Χερσονήσου του Αίμου
Θεσσαλονίκη, 22 Ιανουαρίου 2020

Η Τουρκία και οι γείτονές της

*****

Στρατηγός (ε.α.) Μιχαήλ Κωσταράκος
Επίτιμος Αρχηγός ΓΕΕΘΑ
Πρώην Πρόεδρος της Στρατιωτικής Επιτροπής της Ε.Ε.

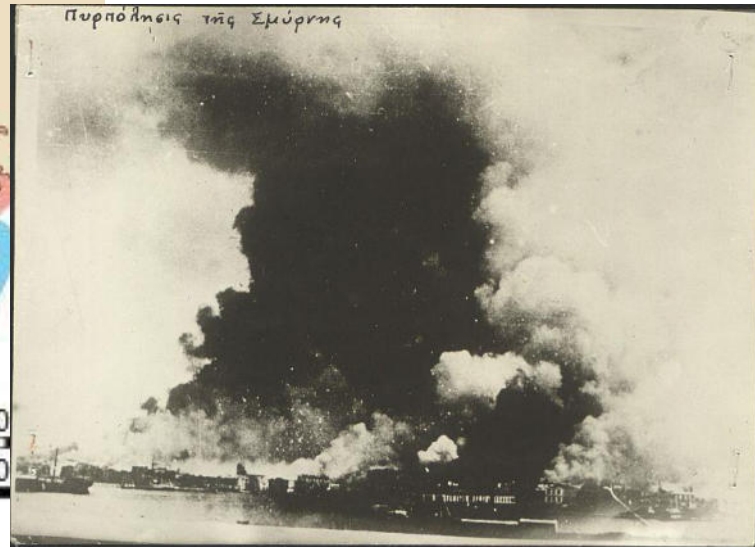
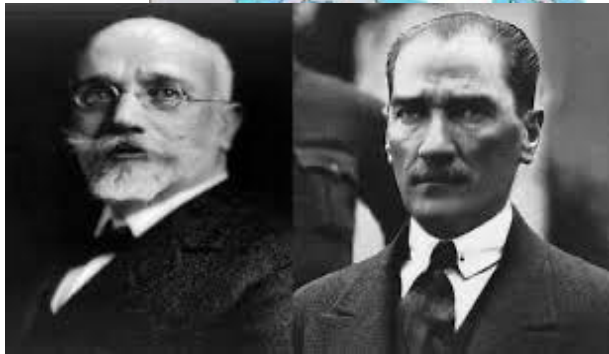

ΤΟΥΡΚΙΑ

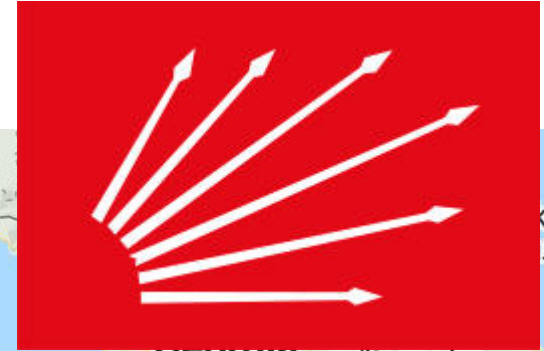
ΚΕΜΑΛΙΣΜΟΣ

Μεντερές

Ατατούρκ

- Ρεπουμπλικανισμός
- Λαικισμός
- Εθνικισμός
- Κρατισμός
- Κοσμικότητα
- Επαναστατικότητα

Μεντερές

Στηγός Εβρέν

ΡΕΤΖΕΠ ΤΑΓΙΠ ΕΡΝΤΟΓΑΝ

Γκιουλέν

Πραξικόπημα

Ερμπακάν

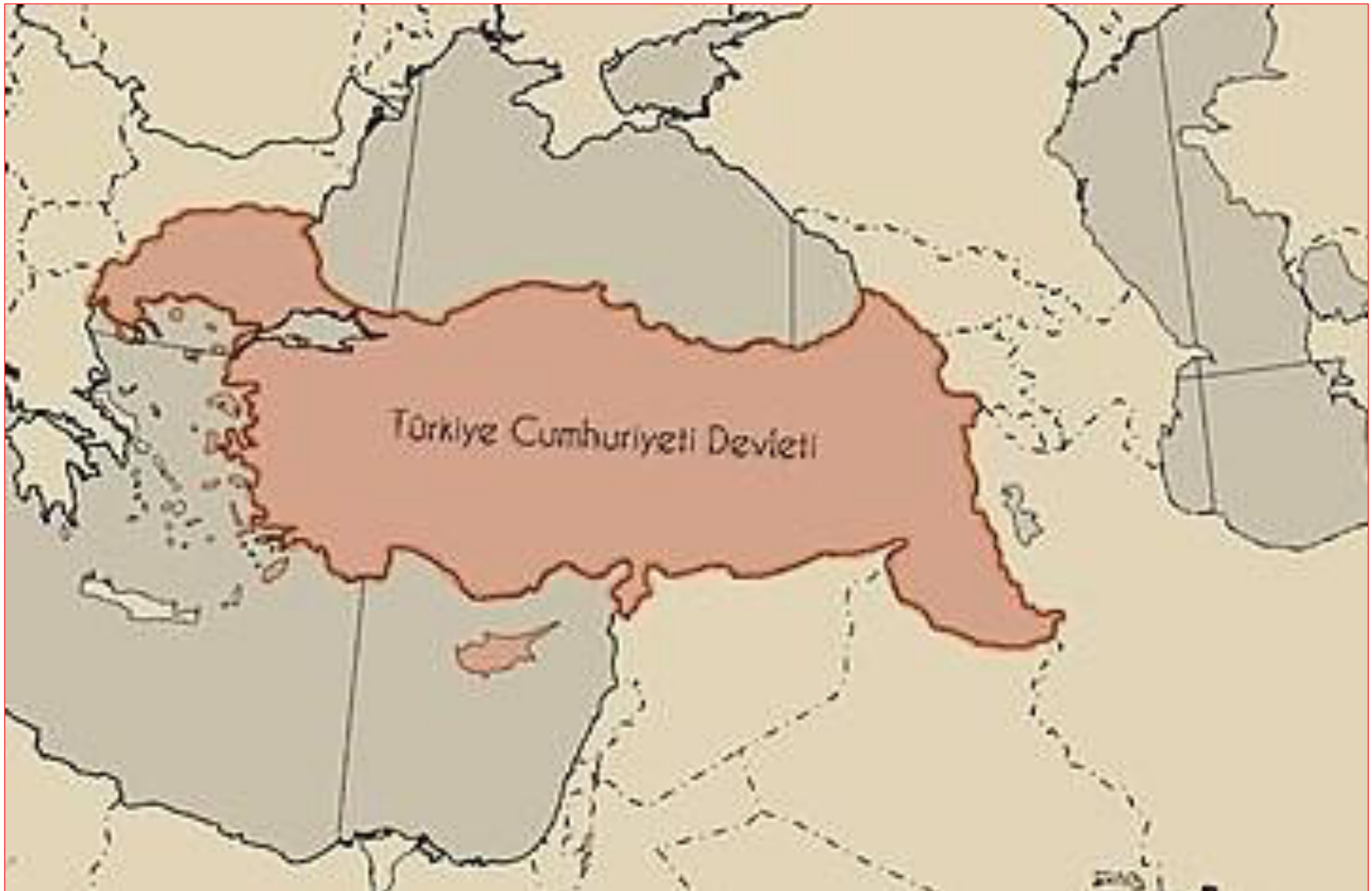
Ερντογάν

Ερντογάν

Πολιτικό Ισλάμ = Δεν υπάρχει. Είναι «όχημα» προς τον Ισλαμισμό.

ΕΘΝΙΚΟΣ ΟΡΚΟΣ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟ 1920

ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΕΠΕΚΤΑΤΙΣΜΟΣ – ΤΑ ΤΡΙΑ Μ

Military – Ένοπλες Δυνάμεις

Migrants – Μετανάστες

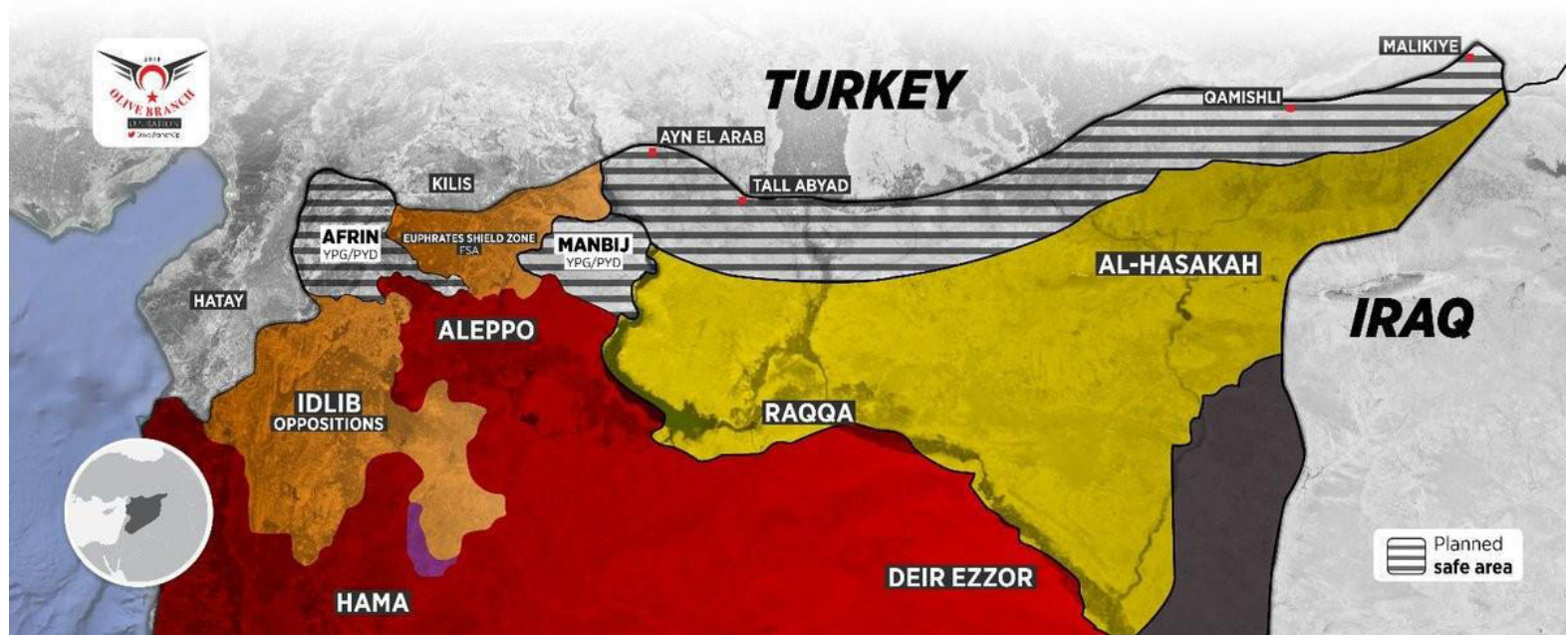

Mosques – Τζαμιά

TURKEY'S PLANNED SAFE AREA

Η ΤΟΥΡΚΙΑ ΕΠΙ ΣΟΥΛΕΙΜΑΝ ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΟΥΣ

Σήμερα:

- Μακροπρόθεσμοι Στρατηγικοί Στόχοι χωρίς Στρατηγική
- «Όπου βρίσκονταν παλαιότερα οι πρόγονοι μας»

ΕΞΙΣΩΣΕΙΣ

Εθνικισμός + Θρησκευτικός Φανατισμός =

Ενδεχόμενη
ΓΕΝΟΚΤΟΝΙΑ
των αντιπάλων

«Μισούμε τους γείτονες και ο Θεός συμφωνεί σ' αυτό. Ας τους εξοντώσουμε»

Κεμάλ : «Ειρήνη στη χώρα, ειρήνη στον κόσμο»

Ερντογάν : «Μηδενικά προβλήματα με τους γείτονες»

«Προβλήματα με όλους τους γείτονες»

ΛΙΒΥΗ

Σάρραζ

Καντάφι

Χάφτιαρ

ΔΙΑΣΚΕΨΗ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΛΙΒΥΗ

9
HBR

SON DAKIKA

LIBYA

CANLI

İLE DOĞU AKDENİZ ANLAŞMASI

ĞAN LİBYA ANLAŞMASININ DETAYLARINI ANLATIYOR

KİYE'YE YAPACAKLARI TURİSTİK AMAÇLI SEYAHATLERİNDE VİZE MÜAFİYETİ SA

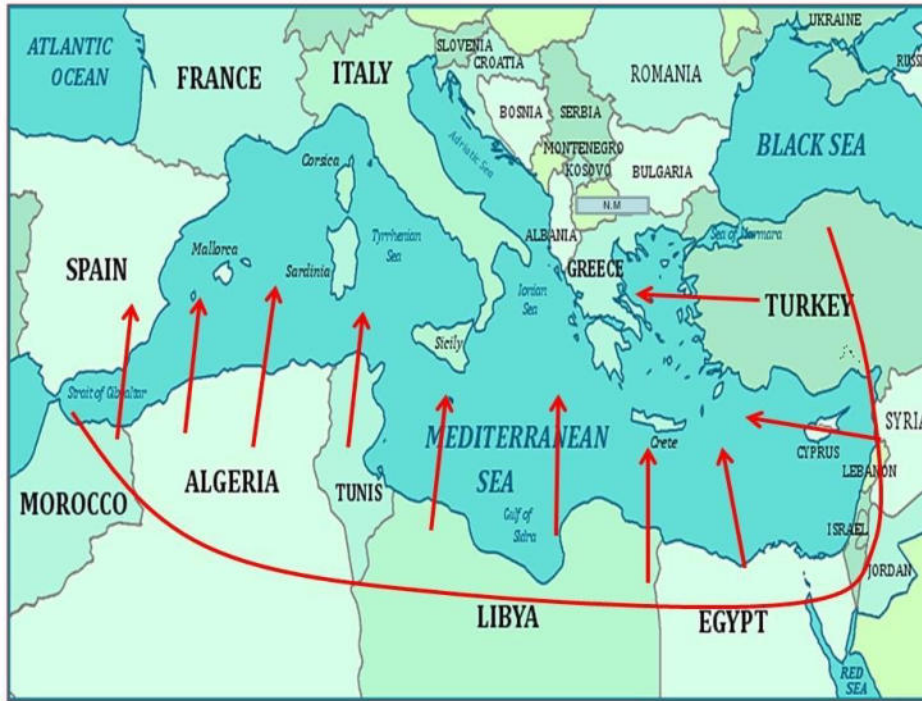

- Για την Ελλάδα αφήνονται όπως πάντα
δυο μόνο επιλογές:
- Αποδοχή των τουρκικών απαιτήσεων
ή
  - Αναμέτρηση/Κρίση

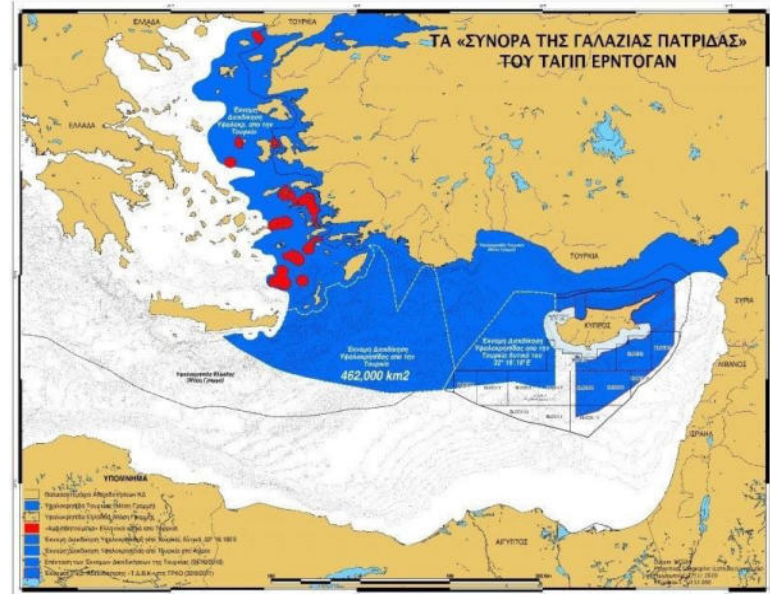

Η ΓΑΛΑΖΙΑ ΠΑΤΡΙΔΑ

Admiral Guven
Erkaya
28 Feb 97

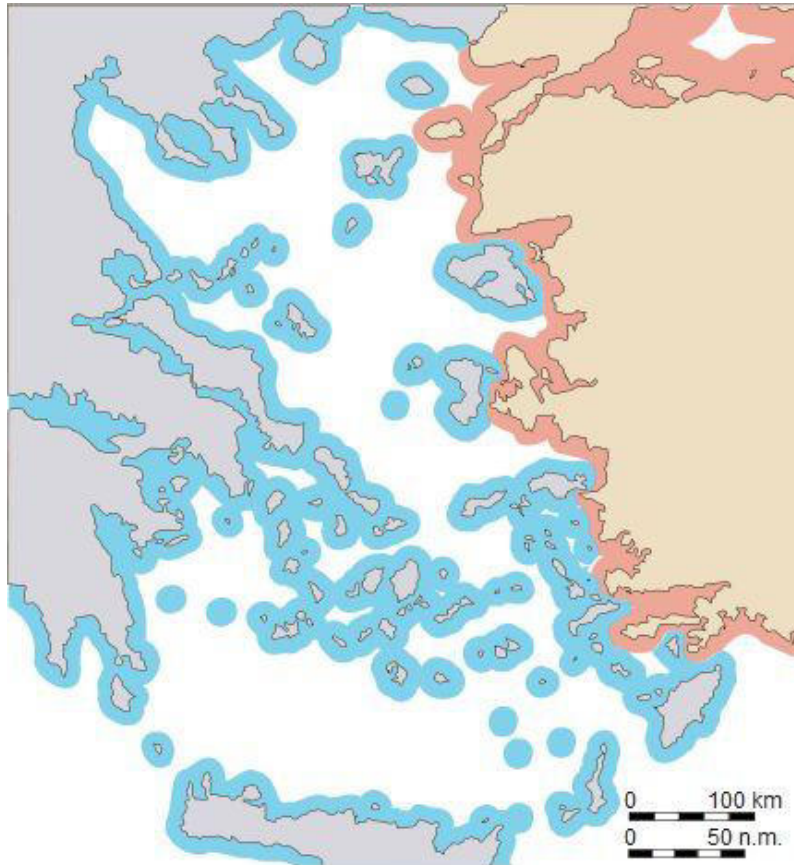
Το αφήγημα της «Γαλάζιας Πατρίδας» είναι η περιγραφή της επιστροφής των Τούρκων:

- στη διεκδίκηση του ελέγχου των θαλασσίων γραμμών συγκοινωνιών
- στη συμμετοχή με τουρκικούς όρους στο μοίρασμα του θαλάσσιου πλούτου και
- στην δυναμική άρση του ελληνικού στρατηγικού εναγκαλισμού στο Αιγαίο.

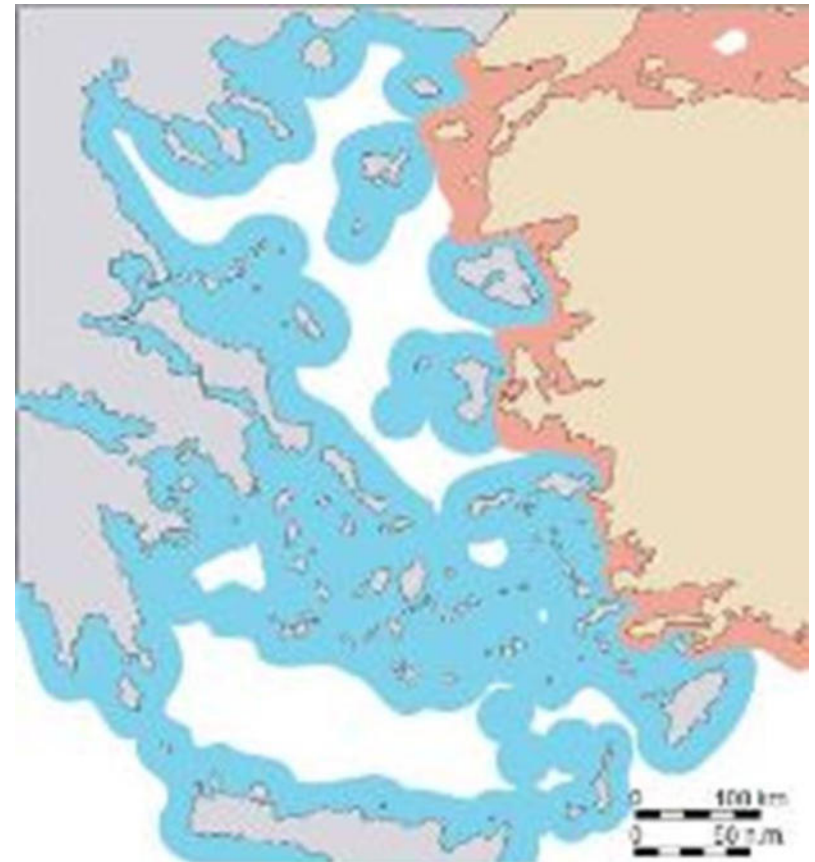

ΕΛΛΑΣ

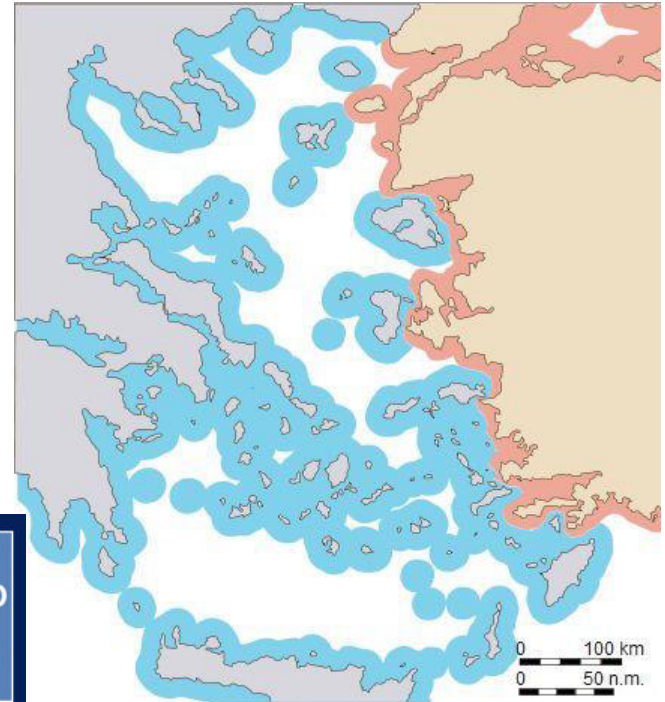
Χωρικά Ύδατα 6 ΝΜ

Χωρικά Ύδατα 12 ΝΜ

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΕ ΒΑΡΟΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έτος	ΠΑΡΑΒΑΣΕΙ Σ ΚΕΚ (ICAO)	ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΙ Σ ΕΕΧ	ΟΠΛΙΣΜΕΝ ΟΙ ΣΧΗΜΑΤΙΣΜ ΟΙ	ΕΜΠΛΟΚ ΕΣ	ΥΠΕΡΠΤΗΣ Η ΕΘΝΙΚΟΥ ΕΔΑΦΟΥΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΑΦΩΝ
2010	729	1239	367	13	20	3030
2011	620	962	307	16	4	2441
2012	645	644	176	1	3	1372
2013	577	636	129	0	11	1084
2014	801	2241	145	8	14	1269
2015	826	1779	133	80	36	1384
2016	902	1671	86	68	57	1016
2017	1103	3317	257	176	39	1330
2018	1401	3705	196	128	47	1775
2019	1260	3520	248	267	50	1496

❖ Μέχρι Σεπτέμβριος 2019

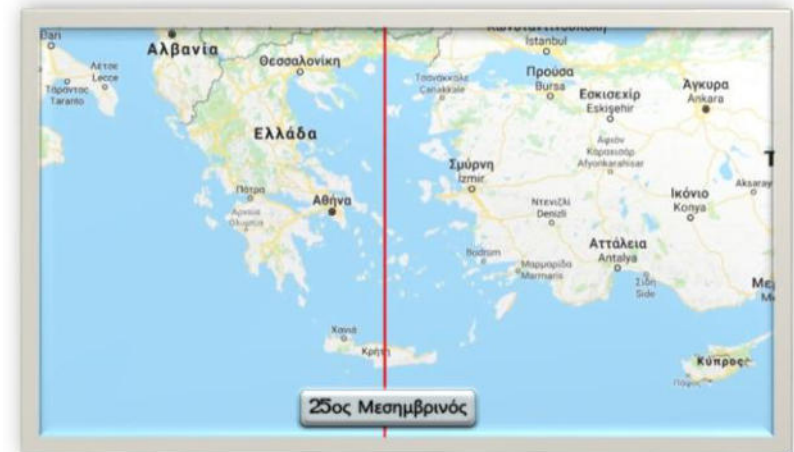
ΕΠΙΔΙΩΚΟΜΕΝΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΣΤΟ ΑΙΓΑΙΟ

Ανατροπή status quo – Αναθεώρηση

Παγίωση συμπεριφορών και πρακτικών

Εξαναγκασμός σε συνολική διαπραγμάτευση

Επικράτηση σε ακήρυκτο «πόλεμο φθοράς»

ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΘΑΛΑΣΙΩΝ ΖΩΝΩΝ (ΥΦΑΛΟΚΡΗΠΙΔΑ-ΑΟΖ)
Η ΜΟΝΗ ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΜΕΝΗ ΕΛΛΗΝΟΤΟΥΡΚΙΚΗ ΔΙΑΦΟΡΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑΣ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΦΟΡΟΥΝ

Η Τουρκία :

- 1. Δεν μπλοφάρει.**
- 2. Δεν έφυγε ποτέ με την πέννα από εκεί που μπήκε με την ξιφολόγη.**
- 3. Οι ενέργειες της είναι πάντα προβλέψιμες.**
- 4. Δεν είναι φιλική ούτε διαλεκτική, αλλά πάντα συγκρουσιακή.
Η Τουρκία δεν είναι «δυτική-ευρωπαϊκή» χώρα.**
- 5. Η κοινωνία αποδέχεται τον εθνικιστικό αναθεωρητισμό και τις μαξιμαλιστικές εθνικές επιδιώξεις. Αποδέχεται τις απώλειες.**
- 6. Οι Ένοπλες Δυνάμεις της έχουν σημαντική πολεμική εμπειρία.**

...Στις περιπτώσεις όπου ο "κατευνασμός", δεν χρησιμοποιείται σαν πρόσχημα για να κερδίσει κανείς χρόνο, αποτελεί ένδειξη ανικανότητας να αντιμετωπιστεί αποτελεσματικά μια πολιτική απεριόριστων στόχων...

Henry Kissinger

ΠΥΛΩΝΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑΣ

Εθνική Ομοψυχία

Διπλωματική δραστηριότητα

Διεθνές Δικαστήριο για
οριοθέτηση θαλασσίων ζωνών

Ισχυρές Ένοπλες Δυνάμεις
Για αποτροπή ή Άμυνα

ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ:

- Ρήτρα Αμοιβαίας Αμυντικής Υποστήριξης
- Ρήτρα Αλληλεγγύης

«...Η υπόσχεση που δόθηκε ήταν μια αναγκαιότητα του παρελθόντος. Ο λόγος που δεν κρατήθηκε είναι μια αναγκαιότητα του παρόντος....»

Νικολό Μακιαβέλι

Ελλάδα:

..Θα είμαστε απόλυτα μόνοι μας...

...Η αποδοχή τετελεσμένων μείωσης εθνικής κυριαρχίας είναι απλώς αδιανόητη και η αντίδραση μας θα πρέπει να είναι δυναμική, αποφασιστική και επιτυχής...

....Είναι ξεκάθαρο ότι ο,τι χαθεί σε λίγες ώρες στο πεδίο, ουδέποτε θα ανακτηθεί στο διπλωματικό τραπέζι...

...Η ιστορική διαδρομή του Ελληνισμού δείχνει ότι δεν υπάρχουν απειλές που δεν μπορούν αντιμετωπισθούν. Αρκεί να είμαστε ψύχραιμοι, ενωμένοι και αποφασισμένοι, όχι να θυσιαστούμε, αλλά να νικήσουμε...